

*"Baiña euskara ta euskararen mintzatzeko eta eski-
ribatzeko moldeak eta diferentziak utzirik: zeren hek azala
ta lorea bezala baitira: har ezazu liburutto hunen fruitua,
barreneko mamia: haur dasta ezazu, haur eskuzta ezazu,
irakurtzen duzula, ez lehiaz, ez gaingiroki eta ez arbuia-
tzeko kontuan ere".*

(Axular. Gero. Villasante. 56 or.)

Autokritika *

Jose A. Otaegi: **Gazteriak salatzen du.**—3

Ain zuzen, ona emen izkiribatzaileak berak eskatzen duen ideologu ta minoriatar bat. Lana arras ederra du, ta sakona ta oso serioa. Gaiñera, dakigunez, orijinaltasun aundikoa. Emen ematen zaizkigun argudio ta frogantzak serioki elkartrabatuak direla esan bearko. Lana, bere osoan ta orijinal izateko, benetan errespetagarria da, ez baidire

egunero ikusten olako analisi egia-
tiak ta are gutxiago euskeraz. Azur-
mendi Otaegi idazle onek eman de-
zaioke ezer onik gure aldizkiriari
ta euskerari.

Lanaren lehenen orrietan ba dire
zenbait esakune apur bat nahasiak
naiz luzeak. Onegatik eta pentsa-
mentuak duen giar berriagatik ez
da beti aise jarraitzen, baina frase

* Itz eman genizuen, eta bete dugu, 16-garren zenbakiari dagokiona da.

batzuetan duen gaiztasuna idazlearen biurrikerietatik sortua da ta gorde bearrekoa. Antitezi-sinteziarako esan-modu labur eta funtsezkoak ditu: "Asko defenditzerik ez eduki arren. Eta jakinda". Onelaxe, esakune ertsi bat erantsiaz.

Lanak duen ideien ta arrazoi-bideen orijinaltasuna, amaika gauza ta gertakizun elkartuaz, eskuartearen darabilkien zera argitzean dago. Kascopean ba du pentsatzaille bat Azurmendi Otaegi-k, ez da dadarik. Idazletzarako bearrekoen eta zai-

llena ta —euskalzaleon artean— urriena duguna ba dauka.

Euskera —ta gureztat bigarren mailla-izakia da— barra-barra darabilki: erilleak eskuetan azia bezela, alearen nundinorakoari geiegi begiratu gabe. Ez da sobera alegindu pitxiekin lana apaintzen. Onegatik ez daude frase denak zeatz boroilduak. Galdekizun-arauarena bere erara eraman du: Ipar-aldeari ta emengoari berdintsu begiratuaz ta eskuratu zaiona andik eta emendik jasorik.

Iñaki Iturriotz: Atomuaren etxe-barnea.—11

Beti izan da JAKIN-en asmoa gai guztiak erabiltzea. Alare gai asko espezialistentzat izan ditezke baka-rik, asko moduzko xehetasunak erabiltzen direnean. Ona emen artikulo bat gai trakets askotz edozein irakurlearentzako moldatua. Atomuaren egitura ta indarra azaltzen dizkigu Iñaki Iturriotz-ek, batere irakurleari buruko miñik eman gabe. Errez, airoso. Maillaz mailla darama irakurlea, Sokrate-ren metodoa deritzana jarraiaz. Au da kultura erriratzeko bidea. Onelako gaiaz idatzi hai dutenentzat (filosofia, teologia etabar, berdintsu) eredu bezela jarri genezake lan au. Artikuloa arin entenitzeko lana

idazleak aritu bear du, ez irakurleari bizkarreratu.

Artikulu au elkarrizketa moduzko estilo asegiñean tajutua dator-kigu. Eskutik darama irakurlea, atomuaren zirrikuetan barna. Alde onetatik galdera geiegiak (13 galdera 5 orrialdetan, ta galdera denak berdin xamarrak) pobretu ta pixutu egiten dute idazketa. Artikuloa gozatzeko ba du, alare, Iturriotz-ek gatza ta ironia. Euskera errezean egin digu biurrikeria nahasi baten azalpen erreza. Azkenik, Iturriotz-ek h-ak erruz erabilli ditu euskeraren batasunerako bidea auxe delakoan.

Oiarzabal-dar Alejandro: Liturjia berria ta euskera.—16

As gaitezen, beti ekin bear genuken bezela. Lan onek zerbait esaten

du, zerbait mamitsu ta baliozkorik. Ori edonork ikus dezake. Onegatik

ia-ia lehenen txalo-ekifaldia onekin gel gaitzke. Lana serioa da, funtsezko: Liturgia-Doktor baten ikusia duena ageri da. Gaia, argi eramaten du ta irakurleak ez duela ezer galduko esan genezake. Nundiknorakoa ba dakigu. Esaten direnak entzungarriak dire, ta egingarriak ere.

Euskerara gatzela, esan dezagun neiko eldua duela; ez da luma erdoitua. Ta diogun au, ondorengo "baifia" denak estali ta geiagorako laudorioa da. Alare, zenbait oarpen egin ditezke. **-ek** atzizkia transiti-buko zenbait egilleri ematen bakarrik: "gizonek dute"... Eta ez: "gurasoek dire; Sakramentuak ematerakoan" bai, eta ez: Sakramentuak ematerakoan" (aipatzen dugun esakunean).

Bearbada, obe litzake "direla" ta "direlarik" nahasian erabiltzea, ainbestetan "direlarik, dugularik" berri gabe. "Erri bertako" ez-baifia "erri bereko" bear litzake.

Deklinazio indeterminaduari begirune gelago bear genioke denok: ez "euskalzaleen batzuek", "alkarteen bat" ta "batzorde berezien bat" zera baifio: "Euskalzaleren batzuek", "al-

karteren bat" ta "batzorde bereziren bat".

"Zerbait obekiagorik" ez da euskeraz "zerbait obeagorik" baifio, ez baida, emen, "obekiagorik" ori adberbiua adjetibua baizik. "Bereziki" itza ez dugu iztegieta idoro, "especialmente" bereziki" esan bear litzake. "Eritzi" aditzarekin ez gabiltz euskaltzaleok bear litzaken eran: "me parece" iru modutan eman liteke: deritzat, deritzaiot, derizkiot =yo le llamo—me parece; baifia ifioiz ez "deritzait".

Izkiribatzaillaren sen onak zentzuz erabil dezake noski erderatiko itz bat; baifia lehendik euskeratua denean egin beza usuarioaren menpean: "proba naiz frogantza", ta ez "prueba", euskerak ez baidu itz au orrela beretu.

Baifia angula-mangula ibilli gabe esan dezagun: ideietan, jakingarri ta ausarta; argudioetan, ongi eramana. Ta onekin esan bearrekoena adierazi dugu; euskalzaleentzat boroilduaz: euskera buruauste aundirik gabe darabilki, ta guk, gere aldetik, oartxo oriek zuzendu dizkiogu (gelegi luzatu gabe). Zuzendu bearreko utsa da, ta iritxi dena asko: esankizun bat eta idazle-trinkotasuna. Zorionak!

Joxe Mari Regillaga: **Gidariak sortzeko metodo komunistak.**—23

Ta zer esan lan oni buruz? Ideiak ez dire berriak eta egillea ez da noski orren billa joan; baifia bai baliosak, argi ta labor emanak. Be-

raz, ori dena guziari eman zaion interesarekin baturik, artikulo ona dugu.

Izkera erreza, zuzena, txairoa.

Edonor jabetu diteke irakurriaz. Alaz ere deklinazioan zerak esan genitzake: "gubernutzaz, dotrifiazaz..." zuzenak ote ditugu? Idazle berak darabilzki beste aukerak: "guziez, guziaz, leialtasunaz..." Auek dire artu bearrekoak ta aiek San Joan-su bikain baterako. "Eritzi" aditzaren euskal-kalbarioak! Ia denok darabilkigu erderazko "parecer" buruan dugula. Ez, ez da orrela. Egin dezagun betiko, "llamarle" esanaia duela: me parece = yo le

llamo = "deritzat, deritzaiot, derizkiot", baiña ifioiz ez "deritzait". Ta zer esan "bidegabekerien bat" irakurtzean ta "bidegabekeriren" bat" dela bestetan idazleak berak ba dakiela ikusita; izan ere "euskualderen batean" esaten baidu. Ta ez ote litzake "opostoen dialektika" baiño egokixeago "kontrarioen d."? Bai, uskerak ditugu guziok aipatuak diren bikaintasunen parean; baiña euskeraren tximu deabrua barnean dugunok...

Zabala ta Bengoetxea-tar P. M.: **Pernando dala ta.**—29

Ain euskera xuabea ematen digun lan au beste baten ataria denez,

laga dezagun gure ganibeta ordurako.

Pedro Anjel Garcia Chasco: **Sozial-enziklikak zertarako?**—32

Poztutzekoa da benetan ainbeste euskal apelliduen artean onelako bat arkitzea: Garcia Chasco, onelaxe idatzia. Eta bai, erdalduna da izatez. Baiña euskeraz ba daki, eta emen azaldu digu gaur bere ikasketaren frutu bat. Zorionak, Garcia!

Gaia interesduna da izan eta egilleak argitasunez eta zeatz-meatz erabilli du. Ideiak-eta ederki bereziak eman dizkigu. Alare —akats txikia— gauza bat edo beste eza-

gunak bezela utzi ditu; ta ez. "Mariaren zerura-jasotzearen definizioan egindakoa", esate baterako (34). Kontu artu bear zuen noski JAKIN ez dutela eleiz-gizonak bakarrik letzen. Baiña esan dezagun artikuluaaren balioen aurrean akats onek ez duela inportik.

Idazkerari bagagozkio, fraseak berdin-xamar tajutuak dire eta alde ortatik moteltasun-kutsua uzten diote artikuluari azkenerako.

Intxausti-tar Joseba: **Hiroshima, mon amour!!!**—37

Artikulu atsegiña. Titulutik asita azkeneraifio irakurria izateko idatzia. Ironia, umorea agiri ditu baz-

tar guztietan. Umore beltzik ere etzaio falta.

Gai au, segun eta nola erabilli

izan zitekean deabruak berak irakurtzeko ere txarra. Intxausti-ri eskerrak irakurgarria dugu, ta Iturriotz-enaren parean jartzen dugu alde onetatik. Idazkeraren aldetik, ura baiño lortuagoa da. Iturriotz-

Jose Azurmendi: **Asi gaitzen komunismuarekin alkar izketan.**—43

Giarra ta berotasunekin eraman du Azurmendi-k gaia azkeneraifio. Berez da gaia interesduna eta egilleak ez dio zor zaion ezer kendu.

Edozeifientzako lana ez da noski. Filosofian serioki oifnarritua dago ta orregatik da, izan ere, sakona ta pentsatzaille batena dela ematen duena. Bai, pixua artzen du filosofian aldetik artikulua eta bestalde ba da olako bizitasun berezi baten jabe ere, indarrak eta zorrotzasunak emanda. Salto-saltoka ta sorpresaz sorpresa garamazkiala azkeneraifio esango nuke. Batek ez daki, batzue-

Joan Mari Torrealdy: **Katolikoaren egintza politikan.**—55

Gure errian gora ta behera dabilzan milla galdekizunei erantzutera datorren gai egunekoa ta polita auxe. Katolikoaren arteko auzia den ezkerre —emen darabilen moduan— egilleak Aita Santuen irakatsietan oifnarrri eman nai izan dio lanari. Orrek artikuluari pixua ematen dio noski, irakurtzea zailagotzen duen neurri berean sarkontasuna ere emanaz.

Artikuluaren akats bezela artugentzake, bearbada, moteltasuna

enean elkarrizketa estilo zena —elkarrizketarrikan gabe— emen egiazko elkarrizketa biurtu da. Ipui idazkera abillean eman digu bonba atomikuaren berri.

tan, zer ager lezaken iru-lau lerro geroxeago. Pontu geiegi ikutzen ditu bearbada; ta au artikulua laborpena ematean konturatu ditekenez gauza da.

Erdera itzak erruz erabili ditu. Pixka bat kontu geixeago eska genezaioke, baiña ezer gutxi. Frase luzeegiak ere ba ditu, ta endrebe-satuak, errez ulertzearen kaltegarri dudarik gabe. Dena baltsan arturik esan bear dugu, azkenik, artikulua oso ona dela ta eskuartearen darabilkian problema sentitzen duela egilleak. Zorionak, Jose!

(agiri ikus ditek idazleak ez duela oraindik estilo arifnik, eskuan ezpata bezela erabiltzeko prest). Ta esararen batzuek. Onela esate baterako, “eboluzio laister” (azkar)—56—, “afirmazioen bat” (afirmazioen)—57— eta sintaxiaren aldetik erderara makurtzen diren frase bat edo beste. Galdera larregiak ere “handicap” nekagarriaz betetzen digute irakurraldia zita ugariekin batera; ta alde onetatik arifnagotzea merezi luke.

Ideia-aren batzuek ere, an-emen, illun xamar gelditzen dire. Adibidez, 58 orrialdean, politika itzarekin zer adierazten digun argitu nai diguneko erantzuna.

Artikuluak jarraipena eskatzen

duela esan ditekete, katolikoak egin-tzara bultzatzeko egina. Gaurko artikulu onek, onerako naiz txarrerako (txarrerako geiago, agian) duen apolojetika kutsua kendu bearko dio Torrealday-koak, orretarako. Ia noiz ematen digun.

**Jose Azurmendi: Neskatzak ez dute euskeraz itzegin nai...
eta arrazoiak daukate.—62**

Titulutik asita irakurgarria da lana. Neiko sakon jardun da orain ere Azurmendi. Artikuluaren "barrereko mami" aldetik oso ondo. Ideiak segurasko Marañon-i zor izango dizkio (ba dakit Marañon-en liburua irakurria duela. "Ensayos liberales" alegia). Baiña berenak egin ditu izkiribatzaileak, ederki asimilatu, ta orretara eman ahal izan digu lana oso bat, borobildua.

Egia esan bear da, kulpa asko ta geiegi bizkarreratu zaiela neskatzek euskera salbazio kontuan. Ez dute-la itzegin nai euskeraz-eta. Artikuluaren egilleak dio oiek ematen dituzten arrazoiak sasi-arrazoiak direla, azaletikoak, ta berak sakonago ikusi nai duela auzia. Ta orixe egi-ten du, sustriaiak lurpetik atera, sentimenduak alde batera utzirik,

ideiei lotuta. Arrazoiaren arrazoi atzetik dabil. Ezin genezake uka giza-sikolojia-aren analisi bizi ta zorrotz bat egin duela, keifua dela merio. Konklusioak zuzenak dire-lakoan nago. Azurmendi-k gaurko ta gure problema bizi bati eldu dio ta azterketak guzcion aurrean jarri, bakoitzak ta denok batean soluzioa eman dezaiozun. Ez da gutxi. Soluzioa emateko lehendabizi jakitea baida, satorra arrapatzeko nun da-goan jakitea dan bezelaxe. Nundik abiatu bear den soluzio ori ere era-kutsi digu, gaifera. Ezer geiagorik eska al dezaiokegu artikulu bati?

Sintaxi-aldetik erderara makuru-ta dela maiz esan bear da, premifia-rik gabe batzuetan. Baiña, ba da-kigu, benetako balioa ikusi ondoren, ezer gutxi kontatzen du akats onek.

Pello M. Zabaleta: Elorri (egillearekin izketan).—69

Komeni litzaizkigu onelako lan batzuek. Esan nai dut "interview" tankera oietakoak, bizitasun apartekoa ezartzen baidiote beti lanari

—ondo eginda direnean, jakifia; au bezela—. Artikulu klase oiek pozik artuko lituzte JAKIN-ek.

Franko dira JAKIN ale onetan artikulu ederrak, baiña au bezin ptxirik bai ote? Ez da arrazoitik landa ibilli berari buruz zera jaulki duena: "Ori da idatzi gauzak esateko eta ez idatzi idatzi aldera". Ta bat baiño geiago poztu da, noski, oraindik euskera xamurrean gauzak esan ditezkeela konturatzean.

Baiña, kritikaren sarean galbaitzerakoan, beste balore sendorik ere arkitzen dugu Olaberria-ren lan txalagarrian. Batez ere, idazkera: bizia, motxa, argia, errexa... Ez-pairik gabe, idazlari trebe baten doaien jabe dugu egillea, estiloak salatzen baidu. Gaifera, egillea etzaigu ari denpora pasan, jolasean, idazterakoan. Interesduna da benetan darabilkian gaia: "...eta apaiz baten fedea". Artikulua, bere goxotasunean, ondo xehetua ematen zaigu: analisi estuan pasatua, alegia. Ta ementxe dago lan onen gai-

lurra, gure iritziz, gai serio bat edonorentzat ulerterrexa egiten dela, bere joskera aparta dela merio. Ta ez uste Olaberria-k bide xamurretik jo duela, errezkeriz-edo, au baiño artikulu zaillagoak ba direla kontuan artu bear badugu ere, gai aldetik. Eta kulturaren begiekin begiratuki, benetan da txalagarria lantxo. Onelamoduzkoak maizago bear genituzke JAKIN-eko orrietan.

Akatsik? Ez da gure gustokoa, onelako lan jatorrean erru billa astea. Baiña, kritikan ari geran ezkerro, txiki bat adieraziko dugu, utsa izan arren. Egia da JAKIN-ek euskerari dagokion baiño garrantzi geiagorik ez diola eman nai; ala-ta guztiz ere, zentzudunezko euskera batuaren alde zertxo egin nai genuke. Preokupazio au ez da azaltzen Ildefontxo-ren artikuluan. Intxurre-Txindokipeko kutsua dario darabilkian euskera xarmentari.

Alejandro Zuanetakoa: **Gizonari dagokion edukazioa.**—82

Teoria zaleak atsegin izango dute artikulu au, ta aiei ere zor zaie, noski, une bat. Gaia, edozeini belarriak tentetu erazten dizkion gaia, gizonari dagokion edukazioarena. Beraz, materia banatzeko ta eramateko beste modu bat itxarongo zuen irakurleak. Beste giarra bat, beste odol bat. Baiña artikulua bare bare doa, larririk batere gabe. Otz... Eta ain otz gero! Eskuartearen zeka-

rren problemak idazlea etzuela geiegi berotzen agiri da. Oso goi goietako filosofietatik dabil-ta. Auxe dugu JAKIN guztiaren okerra: atzamar falta. Errealidade mingarrieneri ere, atzamarrekin eta ortze-kin eldu bearrean, sedazko goanteekin elduko diegula.

Beltzuneraren batzuek gora-behera idazleak estilo eginxea dauka. Alako "bizikiak", "obekiagorik", adber-

bioen moduan tajututako soifnekoz adjetibuak aldrebes jantzirik ikus-tean oso arrotz biurtzen zaizkigu; ain arrotz, ez baigera ongi-etorria ematen ere ausartu. Artikulu legorra ta apur bat makala izan

arren, altura politekoa da ta errezeramana. Seriotasunagatik, gaigatik, idazkera, lan ta lanaketagatik, artikulu bikaiña izango genuen au, egilleak bizkortasun geixeano erantsi balio.

Zabala-tar Pello Mari: Europa'ren batasuna 1700'ean.—89

Parre-giroa da bene-benetan artikulu onetxena, ta gaitza da konprenitzea zergatik. Aurkezten zaigun liburuaren egillea erabat idealista utsetakoa dugulako, bearbada. Dana dala, gauza zuzenik ez pentsatzeko usmo txarra eman lezaioke norbaiti, azkenean, ez baida oso ziur gelditzen bat, dalako liburuak bi mende ta erdi gerora gogoraturik mezezi ote duen ala ez.

Zabala-tar Pellok, Baiona-ko bilkerari aurrea arturik, bere ortografian **h** letrari sartuera librea utzi dio. Au, alare, etzaio beti bear bezela sartu. Aurki dezaizkiokegu, ba, legez kanpo dabilzkion zenbait: hixtori, hetxe, horduan, hinor, heurena, lahurden, humore... **Oinharri**, ta hamahiru esaten duenak ere ba dirudi hego-haize esan bearke lukeala, ez egoaize. Beste orrenbeste, ez leudeke gaizki **h** ezagugarriarekin, **ari**, **azi**, ta gabe dabilzan beste baten batzuek. "Joiankara" (94), "Dudikpe" (95), "egoaldi" (egu-

raldi), "ehantsi" (erantsi), "prohatu" (probatu) ta olakoak orobat, euskal literaturaren testorako desegoki xamar prantatuak datozelakoan gaude.

Zabala-ren azterketak Europa-ren batasuna billatzeko bidetik eman diren pauso zahar baten berri eman nai digute. Interesgarria lana, benetan, gaur egun arrazoi bategatik ala bestegatik etorkizun onetxekin denok dugun ezkererikusiren bat. Europa-ren batasunak urrun ditueenez sustralak, asierako urruntasunaren gorabeheretan maixeatzea komeni zaigu.

Gai ain interesgarriko ta irakurtzeko ain erreza duen lan onen biurrikeririk biurriena, ordea, asma bera dugu. Gogorra baida liburu bat artikulu bakarrean biltzea. Orregatik, liburu osoaren laburpen bat ematea baino obe izango zuen apika idazleak zeatz baten adarretik (minorien kontua, esate baterako) artuta presentatu baligu liburu osoa.